

Haarlem en omgeving

Nieuwe Bavo is ode aan de vitaliteit

John Oomkes
john@probleem.nl

Haarlem * 'Ad Orientem' - gericht op het oosten' luidt de ondertitel van de loodzware monografie over de Nieuwe Bavo. Bernadette van Hellenberg Hubar, kunsthistorica uit midden-Limburg, vertoefde de laatste drie jaar juist veel in het Westen om zich in de stad 'van de oudste zus van mijn vader' vertrouwd te maken met het belangrijkste kerkelijke monument dat Joseph Cuypers heeft nagelaten. Van Hellenberg Hubar heeft zich de kathedrale basiliek St. Bavo inderdaad grondig eigen kunnen maken. Dat gebeurde aanvankelijk toen zij op voordracht van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed in 2013 naar Haarlem werd gehaald om te helpen bij sporenonderzoek naar de bonte, vroeger ruim aanwezige kleurenpracht van de kathedraal (polychromie). Die klus die zij samen met kleurhistoricus Judith Bohan en meester-schilder Jozanneke Post van Davigie klaarde (tot drie cijfers achter de komma), heeft mede geleid tot een dynamische, feestelijke explosie van kleuren in de Nieuwe Bavo. Ook het grondig herstelde exterieur past bij een

kerk die zich in schoonheid kan meten met de Sacre Coeur. Eerst toen Bernadette zich korte tijd later aan het schrijven van deze monografie zette, leerde zij beseffen dat Joseph Cuypers beslist niet gestreefd heeft naar volledigheid. Van Hellenberg Hubar: „Ik toon aan dat Cuypers een ode aan de Unvollendete wilde brengen. Op tal van plekken in en buiten de kerk laat hij stenen onbewerkt, muurvlakken onbenut en kiest hij voor verschillende stadia waarin basementen of kapitelen zijn afgewerkt. Josephs vader was de eerste die mopperde over half afgewerkte stenen.”

Thomas van Aquino

In 'De Nieuwe Bavo te Haarlem' legt de schrijfster de link tussen Cuypers en Thomas van Aquino, de dertiende-eeuwse Italiaanse theoloog en filosoof die aan het eind van de negentiende eeuw steeds meer invloed kreeg. „De Unvollendete kun je zien als een ode aan de vitaliteit. Alles is er in potentie, en voortdurend is een schepping bezig iets anders te worden.” „Ik heb zelf veel gehad aan de gesprekken met Jan Dibbets, de beeldend kunstenaar die vorig jaar nieuwe glas-in-loodramen mocht toevoegen aan de Nieuwe Bavo. Hij weet feilloos uit te leggen dat Cuy-

'De Nieuwe Bavo te Haarlem' vormt het volgende standaardwerk over bouw en restauratie van de kathedrale basiliek. De door Bernadette van Hellenberg Hubar vlot geschreven pil heeft een zelfde moeizame ontstaansgeschiedenis als het kerkgebouw (1895-1930) en zijn restauratie (2003-heden) gekend. Opvallend is haar stelling dat bouwmeester Joseph Cuypers bewust gebruik maakt van niet afgewerkte bouwelementen

pers een ander soort kunstenaar is dan zijn meeste collega's. Cuypers is een beelddenker, die in zijn bouwkunst verschillende stadia van een ontstaansproces weet te laten zien. En dat is een heel positief verhaal. Eigenlijk zegt de architect daarmee dat wij het in ons hebben om alles te kunnen.” Aan het eind van de negentiende eeuw spreidde paus Leo XIII (bewind: 1880-1903) een opvallend liberaal-humanistisch wereldbeeld ten toon. Bernadette van Hellenberg Hubar: „Als deze paus tien jaar later had geleefd, dan had de Nieuwe Bavo er anders, en waarschijnlijk veel minder bijzonder uitgezien. Deze paus zette de deuren wagenwijd open - de Engelsen spreken dan van 'a window of opportunity'. Daar heeft Joseph Cuypers zijn voordeel mee gedaan en dat heeft geleid tot een onvoorstelbare symboliek - mede onder invloed van Alberdingk Thijm - in en om de Nieuwe Bavo.”

Orientalisme

„Een van de consequenties van die bredere oriëntatie is een forse dosis orientalisme dat zich in de kerkbouw manifesteert. 'Ad orientem', de gerichtheid op het oosten, wordt nier alleen duidelijk in de oost-westligging van de Nieuwe Bavo. Je ziet die ook terug in de

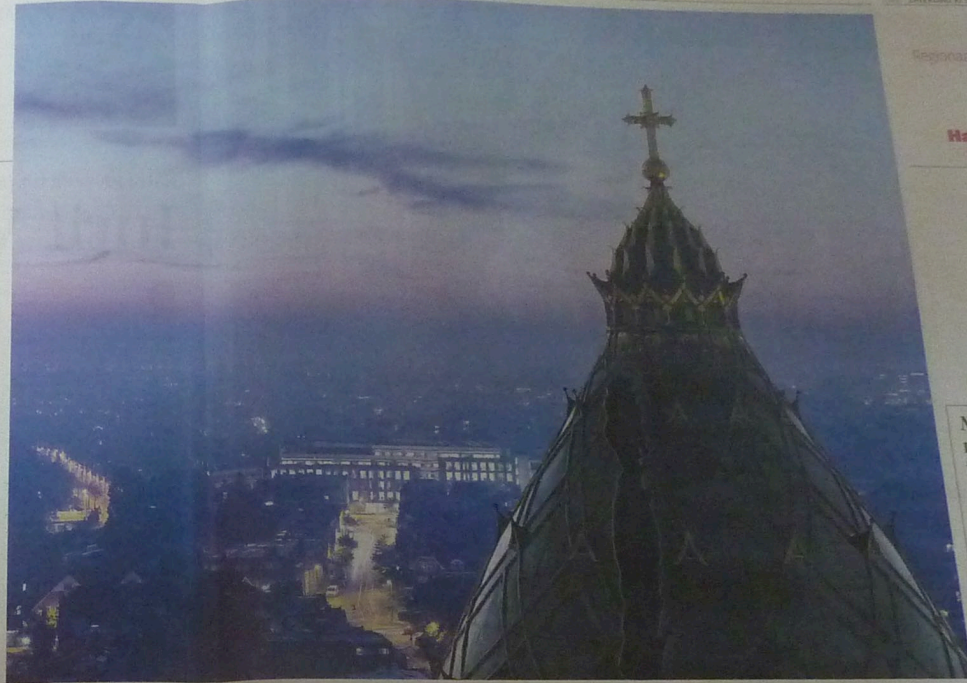
verwerking van wiskundige patronen, vlechtwerk en Arabisch gedachtegoed in de bouw. Die gerichtheid op het Oosten en op het Hellige Land - in de wandeling destijds aangeduid als 'het vijfde evangelie' - zag je aan het eind van de negentiende eeuw veel.”

Geduld oefenen

Schrijfster van Hellenberg Hubar beschrijft hoe Jan Dibbets recent een aantal opengelaten plekken in het kerkgebouw lenertelijk heeft 'ingekleurd'. „Hij droeg zijn werk op aan de architect. Het is toch prachtig dat je zo'n kunstenaar vindt met zoveel affiniteit met dit levende kunstwerk.” Zelf heeft Bernadette van Hellenberg Hubar geduld moeten oefenen voor deze monografie in al haar kleuren het licht kon zien. Via tal van fondsen heeft uitgegever W Books de nodige munten weten te vergaren en 'De Nieuwe Bavo te Haarlem' in de voortreffelijke vormgeving van Marjo Starink te drukken.

Een overzicht van het gecompliceerde restauratieproces zelf ontbreekt in dit fraai geïllustreerde werk. Dat biedt stof voor een aparte blauwdruk, waaruit andere restauratiecomités moed kunnen putten. Introductieprijs 39,95 euro.

Haarlem en omgeving

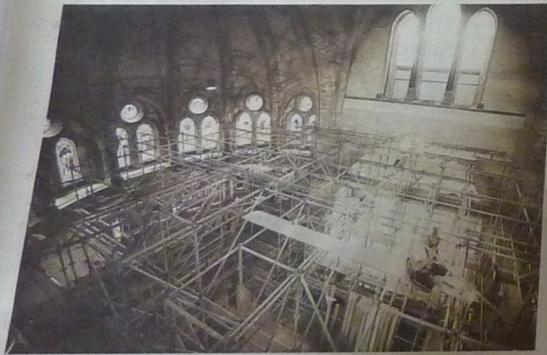
De koepel van de Nieuwe Bavo in het blauwe ochtendlicht van 29 oktober 2015. Foto's uit 'De Nieuwe Bavo te Haarlem'.

Monografie markeert finaal chapter

Bernadette van Hellenberg Hubar (1968) luidt als zelfstandig onderzoeker en schrijfster haar eigen bureau vanhellenberghubar.org. De in Limburg woonachtige kunsthistorica was betrokken bij sporenonderzoek in de kathedrale basiliek St. Bavo en is auteur van het nieuwe standaardwerk De Nieuwe Bavo te Haarlem. Deze monografie markeert de start van de laatste restauratiefases van de bisschopskerk in een herstelproces dat in 2003 begon en bijna 14 miljoen euro heeft gekost. Van Hellenberg Hubar publiceerde eerder over kerkelijke muurschilderkunst en over de architectenfamilie Cuypers.

Bernadette van Hellenberg Hubar.

Steigerbouw in het fraaie licht van de Nieuwe Bavo.

Apistoren, met gereconstrueerde kleuren.

Preekstoel van de hand van kunstenaar Jan Brom.

Nieuwe Bavo met twee onbewerkte plekken (in cirkels).